

Aanzet tot hervorming van het statuut van occasionele helpers

1. Het huidig concept van occasionele helper

Het sociaal statuut voor de zelfstandigen en de verplichting om daarin bijdragen te betalen is van toepassing op twee categorieën van personen: de zelfstandigen en de helpers.

Een helper is iedere persoon die in België beroepshalve een zelfstandige in de uitoefening van zijn beroep bijstaat of vervangt, zonder hiervoor door een arbeidsovereenkomst verbonden te zijn. Hieruit volgt dat de geholpen zelfstandige enkel een persoon en geen vennootschap kan zijn.

Drie categorieën van helpers zijn echter niet verzekeringsplichtig en moeten dus niet aansluiten bij het sociaal statuut. Het gaat onder andere om de toevallige helper. De activiteit van een helper wordt geacht om toevallig te zijn indien deze niet regelmatig van aard is én niet over ten minste 90 dagen per jaar loopt. Het gaat om een cumulatieve voorwaarde. De voorwaarde van niet-regelmatigheid wordt daarbij strikt ingevuld. Een activiteit die gedurende verschillende jaren tijdens één of meer dezelfde periodes van het jaar wordt uitgeoefend, wordt als een regelmatige activiteit beschouwd.

2. De UNIZO-enquête

Tot hertoe bestaan er geen gegevens over de concrete situaties waarin de geholpen zelfstandigen of occasionele helpers zich bevinden. UNIZO nam daarom in juni/juli 2019 via CheckMarket een enquête af bij 955 zelfstandigen over hun ervaringen met occasionele helpers.

Het profiel van de respondenten is het volgende:

- Zij zijn voornamelijk actief in de detailhandel (32%), de dienstensector (17%) en de bouw (17%).
- 89% is zelfstandige in hoofdberoep, 8% is bijberoeper en 3% is actief na pensioenleeftijd.
- 68% van de respondenten werkt via een vennootschap, 32% werkt als eenmanszaak.
- Het gaat om micro-ondernemingen: 38% heeft geen personeel in dienst. Nog eens 38% heeft 1 tot 4 werknemers. 14% stelt 5 tot en met 9 personen te werk.

57% van de respondenten geeft aan soms met occasionele helpers te werken. Wanneer men dit niet doet is dit voornamelijk omdat men het concept van de occasionele helper niet kent (36%) of omdat de regels niet duidelijk zijn (27%). 21% van de respondenten antwoordt via een vennootschap actief te zijn en daardoor geen beroep te kunnen doen op occasionele helpers. Opmerkelijk: In de enquête

geeft 53% van de zelfstandigen met een vennootschap aan een beroep te doen op occasionele helpers, hoewel dit eigenlijk niet is toegestaan.

De respondenten die soms met occasionele helpers werken, geven de volgende inzichten mee in de bestaande praktijk:

- In de overgrote meerderheid van de gevallen wordt een beperkt aantal personen als helper ingezet: bij 43% om 1 persoon, bij 31% om 2 personen en bij 20% om 3 of 4 personen.
- Eenzelfde helper is vaak meerdere keren per jaar voor de zelfstandige actief. In 53% van de gevallen gaat het om meerdere toevallige momenten, in 31% van de gevallen gaat het om meerdere momenten die op of rond dezelfde periode vallen. Slechts 11% van de respondenten geeft aan een occasionele helper slechts 1 keer per jaar in te zetten (al dan niet op een toevallig moment).
- Het overgrote deel van de respondenten blijft ruim onder de 90-dagen regel. Aansluitend op de vaststelling dat de meeste helpers meerdere keren per jaar voor de zelfstandige actief zijn, doet [39%] van de zelfstandigen gedurende meer dan 10 dagen per jaar een beroep op helpers. [21%] van de respondenten doet dit zelfs voor meer dan 20 dagen.
- De personen die komen helpen, onderhouden over het algemeen een nauwe band met de geholpen zelfstandige: als ouder (41%), vriend (32%), inwonende partner (31%), inwonend kind (26%), broer of zus (24%), schoonouder, -broer of -zus (18%) of niet-inwonend kind (14%). Kennissen (13%) en verre familie (11%) worden zelden ingeschakeld.
- Gevraagd waarom zelfstandigen een beroep doen op occasionele helpers blijkt dit vooral het geval te zijn wegens het vertrouwen dat zij stellen in de persoon van de helper (76% geeft aan dat dit relevant tot zeer relevant is), de bereidheid van de helper om vrijwillig (zonder vergoeding) een handje toe te steken (66% geeft aan dat dit relevant tot zeer relevant is). Ook belangrijk zijn het opvangen van pieken in het werk (62%) en de kostprijs van alternatieven (interim, tijdelijke werknemer, enz.).
- 61% van de respondenten geeft aan dat de occasionele helpers geen vergoeding krijgen. Het gaat dus om een soort van vrijwilligerswerk door een persoon waarmee ze een nauwe band onderhouden. 23% van de respondenten voorziet somt een vergoeding. 16% betaalt altijd iets.
- Veruit de meeste zelfstandigen (87%) hebben tot nu toe geen problemen ondervonden met de inschakeling van occasionele helpers. Als men toch problemen ondervindt, is dat in de eerste plaats (8%) omdat de inspectie de helper als zwartwerker beschouwt.

UNIZO concludeert uit deze enquête dat occasionele helpers een vorm van vrijwilligerswerk doen ten aanzien van de geholpen zelfstandige. Dit volgt uit het feit dat occasionele helpers als persoon een nauwe band met de geholpen zelfstandige onderhouden en verklaart ook waarom er vaak geen of een beperkte vergoeding wordt betaald. Nochtans gaat het wel om een belangrijke aanvulling op het werk van professionele krachten in de onderneming. Occasionale helpers zijn voor micro-ondernemingen een noodzakelijk instrument om hen op sommige (piek)momenten te ondersteunen. Zij kunnen omwille van de vertrouwensband, hun bekendheid met de onderneming, de aard van hun

ondersteuning en hun gebrek aan winstbejag niet zomaar vervangen worden door externen (interim werknemers, enz.).

UNIZO concludeert eveneens uit deze enquête dat het regelgevend kader aan vernieuwing toe is. De praktijk is op sommige punten ruimer dan hetgeen eigenlijk wordt toegelaten, waardoor het inschakelen van occasionele helpers een risico kan worden:

- 53% van de zelfstandigen met een vennootschap geeft aan een beroep te doen op occasionele helpers, hoewel dit eigenlijk niet is toegestaan.
- Occasionele helpers worden vaak op of rond dezelfde periode van het jaar ingezet, waardoor de activiteit volgens de strikte lezing van de wet van regelmatige aard is.

UNIZO is ook bezorgd doordat 8% van de ondervraagde zelfstandigen problemen heeft gehad met de inspectie die een helper als zwartwerker beschouwde. Daarbij valt ook op dat helpers vaak een nauwe band onderhouden met de geholpen zelfstandige, maar niet altijd inwonende familie zijn. Nochtans zou de inspectie dit soms als voorwaarde stellen.

Op andere punten stelt UNIZO dan weer vast dat de huidige voorwaarden erg ruim zijn geformuleerd. Zo blijft het overgrote meerderheid van de occasionele helpers onder het plafond van 90 dagen en kan de vraag gesteld worden hoe een toevallige activiteit zich over zo'n lange periode kan uitspreiden.

3. De inspectiediensten

Vanuit de inspectiediensten wordt bezorgdheid geuit over het concept van de zelfstandige helpers. Dit wordt gezien als een instrument dat kan worden misbruikt. Vanuit deze hoek worden de volgende knelpunten naar voor gebracht:

- Bij gebrek aan een verplichting tot voorafgaande registratie van de occasionele helper is het moeilijk om het regelmatig karakter en de omvang (aantal dagen) van de activiteit te controleren;
- Het is moeilijk om een correcte inschatting van de arbeidsrelatie te kunnen geven (gaat het echt om zelfstandige arbeid?). Deze problematiek stelt zich vooral in gevallen waar er geen familieband aanwezig is;
- Door de afwezigheid van een voorafgaande registratie van de occasionele helper is het onderscheid met zwartwerk soms moeilijk te maken.
- Er is geen fiscale registratieverplichting voor de eventuele vergoeding die occasionele helpers ontvangen.

4. Standpuntbepaling - aanzet tot een hervorming

UNIZO wil het concept van de occasionele helper en de daaraan verbonden vrijstelling van de verzekeringsplicht zeker behouden. Er is echter wel nood aan een bijsturing van het reglementair kader om aan alle betrokken actoren (zelfstandige, occasionele helper, inspectiediensten en auditoraten) meer duidelijkheid en rechtszekerheid te bieden. Daarbij kan het niet de bedoeling zijn om het systeem – dat voor veel micro-ondernemers een belangrijke ondersteuning biedt – in de praktijk te beperken.

- Familiale versus niet-familiale helpers: UNIZO wil dat de huidige regeling behouden blijft, namelijk dat er geen arbeidsovereenkomst tussen de betrokkenen tot stand gekomen is. Er geldt momenteel geen voorwaarde dat er een familiale band tussen de helper en de geholpen zelfstandige moet zijn en die moet er in de toekomst ook niet komen. Dit zou immers ingaan tegen de bestaande praktijk dat ook vrienden als helper worden ingeschakeld.
- Eenmanszaak versus vennootschap: UNIZO wil dat occasionele helpers ook ingeschakeld kunnen worden in micro-vennootschappen, vb. vennootschappen met maximum 5 voltijds tewerkgestelde werknemers. Dit zou aansluiten bij de bestaande praktijk. Bovendien is er in de beleving van de betrokkenen op dit punt vaak geen verschil tussen een eenmanszaak en een vennootschap. Door een beperking tot micro-vennootschappen wordt misbruik van deze bijkomende mogelijkheid uitgesloten.
- (Voorafgaandelijke) registratie van occasionele activiteit: UNIZO is bereid om na te denken over een voorafgaandelijke, administratief eenvoudige, registratie van de activiteit, cfr. het systeem voor occasioneel werk. Deze registratie moet zowel de occasionele helper als de geholpen zelfstandige de noodzakelijke rechtszekerheid bieden dat er geen rekwilificatie kan volgen.
- Niet-regelmatig karakter van de activiteit en 90-dagen regel: In de huidige regeling wordt de activiteit van een helper geacht om toevallig te zijn indien deze niet regelmatig van aard is én niet over ten minste 90 dagen per jaar loopt. UNIZO wil deze cumulatieve criteria tot één criterium terugbrengen, namelijk het totaal aantal dagen in een jaar waarop de helper actief is. Vb. 60 dagen per jaar.
